

Asia: VN/20544/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025-2029

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n lausunto luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025 - 2029

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi ja esittää luonnoksesta keskeisimpinä huomioinaan seuraavat asiakokonaisuudet:

1. Hyvil näkee keskeisenä, että hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden kunnianhimoisen uudistaminen vaatii onnistuakseen pitkäjänteistä toteutusta tukevan realistisen rahoituspohjan. Kestävällä toiminnan ja talouden uudistamisella turvataan uudistamisen suunta strategiakautta pidemmälle tulevaisuuteen.
2. Hyvil esittää kantanaan, että ohjausasiakirjaa tulisi arvioida sisällöllisesti sen osalta, millaisissa toiminnan tai toimintaedellytysten tavoitteissa olisi loogista luonnoksessa esitettyä vahvemmin yhdistää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen toiminnallista tavoiteasetantaa yhdeksi kokonaisuudeksi toimialakohtaisten erillisten tavoitteiden sijaan.
3. Hyvinvointialueiden järjestämistehtävään kohdentuvien valtakunnallisten tavoitteiden ja niihin kohdentuvien mittareiden tulee pysyä vahvasti strategisella ohjaustasolla. Hyvil esittääkin kantanaan, että tavoiteasetantaa arvioitaisiin vielä tarkoituksenmukaisen ohjaustason näkökulmasta.

Tavoitteiden kokonaisuus - yleistä

Valtakunnallisia strategisia tavoitteita asettaessa tulee huomioida, että tavoitteet kytkeytyvät alueetasolla pitkän aikajänteen toiminnan ja talouden suunnitteluun sekä palveluiden järjestämistä

ohjaaviin aluetason ohjausasiakirjoihin, joiden vuoksi valtakunnallisten tavoitteiden näkökulma tulisi olla lähitulevaisuuden sijaan selkeästi pidemmällä tulevaisuudessa.

Ylätason tavoite järjestää palvelut yhdenvertaisesti, laadukkaasti ja kustannusvaikuttavasti on hyvä ja kannatettava mutta asiakirjassa käytettyjä käsitteitä olisi tarpeen selkeyttää. Tavoitteiden kokonaisuudessa on epä johdonmukaisesti käytetty keskenään eriäviä käsitteitä puhuttaessa hyvinvointialueiden tavoitteesta varmistaa palveluiden järjestäminen yhdenvertaisesti sekä toisaalta toimialakohtaisissa tavoitteissa järjestää palvelut yhdenmukaisesti (3.1.2 ja 3.2.2).

Yhdenvertaisuuslaki määrittelee yhdenvertaisuuden tarkoittavan velvollisuutta edistää julkisessa ja yksityisessä toiminnassa yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa ja viranomaisen velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta (1325/2014, 2 luku 5§, 7§). Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan myös sitä, että perustuslailliset perusoikeudet turvaavat kaikille ihmisille samoja ihmisoikeuksia ja mahdollisuuksia, riippumatta kansalaisuudesta, etnisestä alkuperästä, seksuaalisesta suuntautumisesta, iästä, sukupuolesta, vammasta, sairaudesta tai näihin rinnastettavasta. Palveluiden järjestäminen yhdenvertaisesti ei näin ollen tarkoita sitä, että palveluiden tulisi olla yhdenmukaiset koko maassa tai että palvelutason yhdenmukaisuutta tulisi vahvistaa (3.2.2). Yhdenmukaisuus palveluiden järjestämisessä ei ole tavoiteltavaa. Tavoitteena voisivat olla sen sijaan yhtenäiset perusteet palvelutason mitoittamiselle alueiden tarpeiden ja toimintaympäristön vaatimusten mukaisesti.

Huomionarvoista on, että hyvinvointialueet päättävät itsehallinnollisesti palveluiden järjestämisen tavoista, järjestämiseen liittyvistä valinnoista sekä keinoista, joilla pyritään turvaamaan yhdenvertaiset palvelut koko maassa.

Toimintaa koskevissa tavoitteissa jo visuaalisestikin keskiöön on nostettu vaikuttavuus. Vaikuttavuutta korostetaan paljon yleisessä keskustelussa, strategisessa suunnittelussa sekä lainsäädäntövalmistelussa. Vaikuttavuus on eräänlainen perusarvo, pyrkimys vaikuttavaan, hyvään suuntaan johtavaan muutokseen. Samaan aikaan vaikuttavuuden mittaaminen ja todentaminen on osoittautunut ongelmalliseksi. Tämä näyttäytyy myös tämän tavoitteiston mittaristo-osiossa ja yksittäisinä mittareina tulee herättämään kyseenalaistusta.

Hyvinvointialueiden näkökulmasta merkityksellistä on sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen strategisen johtamisen yhteensovittaminen siltä osin kuin se toimialojen erilaisuus huomioon ottaen on mahdollista ja perusteltua. Tavoitteissa tulisi korostua hyvinvointialueen strateginen kokonaisuus, soten ja pelan liitto. Toiminnan ja talouden yhteensovittaminen edellyttää yhtenäisiä strategisia linjauksia myös ministeriöiden ohjauksen kesken. Yhteensovitettu toiminnan ja talouden ohjaus ministeriöiden ohjausta läpileikkaavana ja yhteisenä tavoitepohjana ei kaikilta osin näyttäydy riittävällä tavalla hyvinvointialueiden tehtäviä koskeissa valtakunnallisissa tavoitteissa.

On kuitenkin myönteistä, että valtakunnallisia tavoitteita on valmisteltu eri ministeriöiden yhteistyössä ja hyvinvointialueille yhtenä kokonaisuutena. Tämä selkeyttää osaltaan myös valtionohjausta.

Teknisenä korjaustarpeena todetaan Taulukossa 1 Tiivistelmä tavoitteista kohtien 2 ja 3 toisto.

Toimintaa koskevat tavoitteet

Hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden uudistaminen on välttämätöntä mutta tavoitteeksi esitetty kunnianhimoisen uudistaminen vaatii uudistamistyölle pitkäjänteistä toteutusta tukevan kestävä rahoitus pohjan sekä realistisen aikaraamin. Kunnianhimoisen uudistamisen ohessa tulisi

tavoitella taloudellisesti ja toiminnallisesti kestävää hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden uudistamista.

Huomionarvoista on, että mm toiminnallisessa tavoitteessa "Väestön hyvinvointi, terveys ja turvallisuus" tavoite määritellään pääosin erikseen sosiaali- ja terveydenhuollossa ja erikseen pelastustoimessa. Yhteiselle kirjaukselle olisi kuitenkin tarvetta esitettyä enemmän. Erityisesti tämä korostuu kirjauksissa häiriötilanteiden johtamisesta tai sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskustelun toiminnasta tai valmiussuunnittelusta ylipäättään valmiuden ja varautumisen kirjauksissa.

Tulee arvioida, tulisiko tässä osiossa yhdistää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen toiminnallinen tavoite yhdeksi kokonaisuudeksi.

1. Väestön hyvinvointi, terveys ja turvallisuus

1.1 Sosiaali- ja terveydenhuollossa

Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta keskiöön on nostettu mm hyvinvoinnin ja terveyden sekä turvallisuuden edistäminen edellytyksen väestön työ- ja toimintakyvyn vahvistamiselle sekä palvelujärjestelmän kestävyydelle. Nosto on perusteltu ja tukee muita toiminnallisia tavoitteita. Toisena nostona on saavutettavuuden näkökulma erityisesti kielellisenä sekä esim. digitaalisena kysymyksenä. Digitaalisten ja etäpalveluiden tavoitteen myötä palveluiden saatavuuden varmistaminen edellyttää erityistä huomiota.

Kolmas nosto on varautuminen häiriötilanteisiin. Strategiseksi toiminnan tavoitteeksi on ohjausasiakirjaluonnoksessa asetettu se, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueille vakiinnutetaan rakenteet valmiussuunnittelulle ja varautumisen ohjaukselle yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksen kanssa. Valmiussuunnittelussa ja varautumisessa hyvinvointialueilla tulisi kaikilla toiminnan tasoilla pyrkiä nykyistä tiiviimmin yhteensovitettuun toimintaan sosiaali- terveydenhuollon sekä pelastustoimen välillä ja yhteensovittamisen tavoite voisikin olla hyvinvointialueiden yhteinen pidemmän aika-jänteen strateginen tavoite.

Yhteensovittamisen tavoittelu ja mahdollisuudet tulisi huomioida vahvemmin myös toimintaa ja toimintaedellytyksiä koskevissa mittareissa. HVA yhteiselle tasolle asettuvia toiminnan sisältöjä, joissa yhteensovittamisen ja toimialarajat ylittävän yhteistyön edellytykset tulisi huomioida myös valtakunnallisessa ta-voiteasetannassa sekä niiden mittaamisessa ovat valmiussuunnittelua ja varautumista koskevat sisällöt sekä TKI-toimintaa ja tiedonhallintamallia koskevat sisällöt (tavoitteet 3.1.1. ja 3.1.2 sekä mittarit 5, 33, 72, 73).

1.2 Pelastustoimessa

Toiminnallinen tavoite on kuvattu rinnalla olevaa sosiaali- ja terveydenhuollon osiota yksityiskohtaisemmin ja laajemmin. Pääosin kirjaukset soveltuvat periaatteina myös koko hyvinvointialueen toiminnan periaatteiksi, kun ne irrotetaan toimialaan kuuluvasta erillistehtävästä.

2. Yhdenvertaiset palvelut

"Hyvinvointialueiden on järjestettävä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palvelut yhdenvertaisesti koko maassa."

Myös tämä toiminnallinen hyvinvointialueen tavoite on esitetty erikseen sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä pelastustoimessa. Tulee arvioida, miltä osin tavoite voisi olla kirjattuna yhteisenä.

2.1. Sosiaali- ja terveydenhuollossa

Merkityksellistä on, että tavoitteissa on nostettu tahto painopisteen siirtämisestä kohti peruspalveluiden vahvistamista. Myös viittaus oikea-aikaisesta hoidosta tukee tätä. Oikea-aikainen pääsy peruspalveluiden piiriin ehkäisee ongelmien kasautumista ja pitkittymistä sekä vähentää erityistason palveluiden tarvetta. Tavoite on perusteltu. Peruspalveluiden määrittely on kuitenkin edelleen osin avoin ja ajassa muuttuva käsite. Tässä yhteydessä ei ole pyritty määrittelemään, mitä peruspalveluilla tavoitteena kansallisesti tarkoitetaan ja mi-ten peruspalvelut määritellään. Integroidussa sote-toimintaympäristössä ra-janveto erityispalveluihin voi myös muuttua ja aluekohtainen toimintaympäris-tö palveluiden tuottamisessa voi vaikuttaa peruspalvelun ja erityispalvelun määritelmän merkitykseen.

Tavoitteisiin on nostettu myös väestön oman toimijuuden merkitys hyvinvoinnin, terveyden sekä työ- ja toimintakyvyn vahvistamisessa. Tavoitetta tukee erikseen korostettu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulma. Tavoite on perusteltu.

“Palveluja tarjotaan digitaalisesti silloin, kun se on mahdollista sekä hoidon ja palvelun kannalta tarkoituksenmukaista ja turvallista.” Kirjaustapa poikkeaa hienoisesti viime aikoina paljon käytetystä strategisesta ajattelusta, missä digitaaliset ja etäpalvelut asetetaan jopa “ensisijaiseksi” palveluksi ja “huomisen lähipalveluksi”. Tässä tavoite korostaa digitaalisten palveluiden merkityksellisyyttä, mutta perustellusta syystä samalla hienoista varovaisuutta korostamalla digin tarkoituksenmukaisuus- ja turvallisuusharkintaa.

Hyvii näkee tärkeänä, että tavoitteisiin on nostettu myös tiedon oikea-aikaisuus, saatavuus ja käytettävyys osana saumatonta asiakaslähtöistä ja toimivaa palvelua. Tässä yhteydessä tulee arvioida, kuvaako tavoite riittävällä tavalla myös sitä, että kertaalleen kirjattu tieto liikkuisi sujuvasti mutta samalla turvallisesti toimijalta toiselle sujuvoittamalla ja nopeuttamalla palveluprosessia ja hoitoketjua. Toinen kysymys on se, tavoittaako tämä tavoitemuotoilu myös sen, että kirjaamisen tai uudelleenkirjaamisen tarvetta arvioidaan kriittisesti ja varmistetaan, että kirjattavaa tietoa hyödynnetään ja kirjaamisella on merkityksellisyyttä.

2.2. Pelastustoimessa

Sisäistä valvontaa ja oma-valvontaa toteutetaan hyvinvointialueella koko organisaatiossa yhtenäisin periaattein ja menettelytavoin eikä pelastustoimen toimialakohtaiselle erilliselle tavoitteelle tässä yhteydessä ole perustetta (3.2.2 toinen kappale).

3. Taloudellinen kestävyys

Taloudellisen kestävyiden ja vaikuttavuuden näkökulmia valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa tulisi tarkastella toimialariippumattomasti ja pyrkiä hyvinvointialueilla yhtenäisiin koko hyvinvointialueen toiminnan kattaviin yhteisiin tavoitteisiin sekä mittareihin.

Taloudellinen kestävyys on esitetty sosiaali- ja terveydenhuollon osalta koko-naisuutena. Tosin tässä yhteydessä painotus on selkeästi sosiaali- ja terveydenhuollon kirjauksissa.

Pelastustoimen osalta tehty yksittäinen talouskirjaus tuottavuudesta ja kustannusvaikuttavuudesta on sitä vastoin kirjattu edelliseen kappaleeseen pelastus-toimen osioon kohdassa Yhdenvertaiset

palvelut. Taloudellinen kestävyys -kappale tulisi kokonaisuutena yhteensovittaa sotepe - näkökulmasta.

Tavoitteisiin on nostettu kirjaus siitä, että valtio ohjaa hyvinvointialueita uudis-tamaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja siten (lisättävä pelastuspalvelut), että palvelu vastaisi tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan (ja väestön) palvelutarvetta. Tässä yhteydessä viitataan palvelujärjestelmän porrastukseen sekä palvelurakenteen ja henkilöstön työnjakoon niin, että palvelut kyetään järjestämään tosiasiallisesti saatavilla olevalla henkilöstöllä. Palvelutarve, por-rastus sekä henkilöstön saatavuus ohjaavat palvelurakennetta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiotavoitteen lisäksi olisi osana taloudellista kestävyyttä etsittävä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen yhteensovittamisen mahdollisuuksia, palvelukokonaisuuksia ja –ketjuja.

Huomionarvoinen on kirjaus hyvinvointialueiden investointien toteuttamisesta kansallisina kokonaisuuksina ja kansallisesti keskitetysti. Viittaus erityisesti ICT-palveluihin viittaus herättää kysymyksen siitä, sisältääkö tavoite perusteen esimerkiksi kansalliselle APT-järjestelmälle.

4. Vaikuttavuus

Hyvinvointialueiden järjestämien palveluiden vaikuttavuuden näkökulmaa voisi strategisessa ohjausasiakirjassa laajentaa kattamaan vaikuttavuutta eri ta-soillaan. Hyvinvointialueiden palveluissa vaikuttavuus muodostuu aikaansaaduista tavoitelluista muutoksista asiakkaassa: yksilötasolla ihmisen terveyden-tilassa, toimintakyvyssä tai hyvinvoinnissa, järjestelmätasolla organisaatiossa tai yhteisössä sekä laajemmin väestössä ja yhteiskunnassa (3.4).

Vaikuttavuus –osio on esitetty toimialariippumattomasti ilman erittelyä sote ja pela kesken. Toimialakohtaisesti esimerkit on kuitenkin esitetty vain sosiaali- ja terveydenhuollon osalta.

Vaikuttavuuden arviointi sekä yksilö- että yhteisötasolla edellyttää edelleen paljon kehittämistyötä ja osaamisen vahvistamista. Myös mittarointi on haas-teellista. Tavoite vaikuttavuusarvioinnin tekemisestä kaikissa eri rooleissa on oikeansuuntainen periaate ja huomio, muistutus. Vaikuttavuuden arviointi ko-rostuu tilanteissa, missä resurssien määrä on rajallinen. Tarvitsemme kuitenkin uusia työvälineitä vaikuttavuuden mittaamiseen.

Toimintaedellytyksiä koskevat tavoitteet

1. Hyvinvoiva ja riittävä henkilöstö

Henkilöstön saatavuuden turvaaminen tilanteessa, jossa tunnistetaan lähtö-kohtana vaje ja kasvava vaje, on haasteellinen. Eikä vaje koske vain hyvinvoin-tialueen toimialoja vaan on yhteiskunnallisesti laaja ilmiö. Tämän vuoksi on oleellista arvioida, miten kasvava palvelutarve voitaisiin kattaa nykyisellä tai jopa pienemmällä henkilöstömäärällä.

Keinoina nousevat mm moniammatillisuuden mahdollistama työnjako, pelastustoimessa sopimushenkilöstön ja nuoriso-osastojen aktivointi sekä laajassa kuvassa hyvä henkilöstöpolitiikka, jolla tuetaan alojen pito- ja vetovoimaa sekä henkilöstön toimintakyvyn säilymistä. Edellisten lisäksi henkilöstön riittävyyden ratkaisemisessa keskiöön nousee ammattihenkilöstöön ja heidän työnsä sisältöön liittyvän sääntelyn tarkastelutarve. Tavoite on oleellinen ja perusteltu. Myös esitetyt keinot ovat oleellinen osa ratkaisuja.

Toimintaedellytyksenä tässä yhteydessä nostetaan sukupuolten tasoa-arvo. Hyvinvointialueet ovat syrjintä- ja häirintävapaita vuonna 2029.

2. Laadukas tietojohdaminen, tiedonhallinta ja digitalisaatio

Tietojohdamista, tiedonhallintaa ja digitalisaatiota koskevat valtakunnalliset strategiset tavoitteet sekä niihin liittyvä valtakunnallinen ohjaus tulisi olla ylä-tasoista, periaatteita ja yhteisiä valtakunnallisia ratkaisuja tukevaa. Toiminta-edellytysten kannalta keskeistä on yhteistyö ja tavoitteiden sekä vaatimusten yhteensovittaminen kaikilla ohjauksen tasoilla EU:n, valtion, yhteistyötoiminta-alueiden ja hyvinvointialueiden välillä. Yhteistyö ja yhteensovittaminen tarvitsevat myös resursseja, jotta talouden ja toiminnan suhde on järkevällä tasolla myös tietojohdamisen, tiedonhallinnan ja digitalisaation näkökulmasta. Tieto-johdaminen, tiedonhallinta ja digitalisaatio ovat mahdollistajia sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimien palveluiden kehittämisessä ja järjestämisessä. Niitä ei tulisi tarkastella erillisinä palvelujärjestelmästä vaan palvelujärjestelmää läpileikkaavina kokonaisuuksina.

Kansallista ja alueellista tietotuotantoa tulisi kehittää ensisijaisesti siten, että se mahdollistaa hyvinvointialueiden vaikuttavuusperusteisen johtamisen ja samalla huolehtia riittävästä tietopohjasta viranomaisten seuranta-, arviointi-, ohjaus- ja valvontatyöhön. Erillisistä tiedonkeruista tulisi luopua ja tarkastella kriittisesti myös jo olemassaolevaa tiedonkeruuta suhteessa tiedon käyttöön ja tiedon toimituksen kustannuksiin. Tietotuotannon sisällön arvioinnissa tulisi selkeämmin korostaa viranomaisten seuranta-, arviointi-, ohjaus- ja valvonta-työn tarpeiden lisäksi hyvinvointialueiden oman toiminnan ja johtamisen tarpeita ja kerättävän tiedon hyödyntämisen mahdollisuutta.

Hyvinvointialueiden tiedonhallinnan tulee tukea asiakastyötä ja digitalisaation lähtökohtana tulisi olla sekä asukkaiden että ammattilaisten tarpeet. Digitalisaatio tulisi nähdä pitkän tähtäimen investointina palveluiden kehittämiseen alueiden tarpeista hyödyntäen yhteistyötä toimijoiden välillä silloin, kun se on kustannustehokasta ja vaikuttavaa. Erityisesti yhteistyötä on järkevää tehdä tietoturvaan liittyvissä palveluissa.

Pitkän aikavälin tavoitteena tulisi olla hyvinvointialueiden johtamisessa ja ohauksessa hyödynnettävät järjestelmät, jotka tuottavat tarpeellista tietoa ja ti-lannekuvanäkymää hyvinvointialueen kokonaistilanteesta kokonaisuutena. Johtaminen ja ohjaus edellyttävät toiminnan ja talouden yhteensovittettua ti-lannekuvaa, jonka tulisi olla tavoitteena tietojohdamisessa ja tietohallinnossa; sekä periaatteena että työvälineenä.

2.1. Sosiaali- ja terveydenhuollossa

Strateginen pitkän aikavälin tavoite on, että merkittävät investoinnit toteutetaan yhteisesti ensisijassa yhteistoiminta-alueella tai perustellusta syytä muutoin yhteistyössä hyvinvointialueiden kesken. Tämä koskee erityisesti asiakas- ja potilastietojärjestelmiä. Hyvii korostaa, että kyseessä voisi olla vain pitkän aikavälin tavoite. Ensisijaista on toiminnan tarpeet ja taloudellisuus. Tosin tässä yhteydessä ei ole arvioitu, mitä pitkää aikaväliä tässä yhteydessä tarkoitetaan. Hyvinvointialueet ovat käynnistymisvaiheessa tehneet laajoja järjestelmäinvestointeja, jolloin muutoksista aiheutuisi kustannuksia, joihin ei kansallisesti ole varauduttu.

Strategiset tavoitteet eivät huomioi riittävästi Kanta-palveluiden kehittämisen kautta nousevia mahdollisuuksia suhteessa asiakas- ja potilastietojärjestelmiin sekä alueiden väliseen tiedon

liikkumiseen. Olennaista olisikin tunnistaa mil-laisiksi kyseiset järjestelmät kehittyvät pitkällä aikavälillä ja mikä niiden rooli ja arkkitehtuuri on jatkossa sen sijaan, että strategisesti rajataan järjestelmien määrää tai niiden hankintoja tekeviä toimijajoukkoja. Toiminnan tarpeet järjestelmille ja niiden käytettävyydelle tulee nostaa ensisijaisiksi tavoitteiksi samalla kehittäen kirjaamista ja tietojohdantamiseen hyödynnettävää tietoa. Myös markkinan toimivuudesta tulee huolehtia.

Hyvii esittää, että tavoitteisiin lisättäisiin turvallinen tiedon liikkuvuus ja hyödynnettävyys viranomaistomijoiden kesken. Kertakirjaamisen ja olemassaolevien tietojen käytettävyyden periaatteella nopeutettaisiin asiakas- ja hoitopolkuja, hoitoa ja taloudellista turvaa sekä sujuvoitettaisiin ammattilaisprosesseja. Samalla vähennettäisiin hyvinvointialueilla erityisesti sosiaali- ja terveyden-huollon asiantuntijatyön tarvetta esim. todistus- ja lausuntotyössä. Samassa yhteydessä esitetään varmistusta siitä, että kirjaamiseen käytettävää työaikaä vähennetään sekä teknisillä ratkaisulla että tallennettavan tiedon määrän ja tarpeen arvioimisella.

2.2. Pelastustoimissa

3. Toimiva yhteistyö

“Hyvinvointialueiden on toimittava yhteistyössä laissa säädettyjä tehtäviä hoitaessaan.”

Tavoite on perusteltu ja oleellinen. On tärkeää nähdä yhteistyön tarve hyvinvointialueen sisällä ammattiryhmien sekä toimialojen kesken; yhteinen strateginen tilannekuva. Alueellinen yhteistyö hyvinvointialueen kuntien sekä alueella toimivien järjestöjen, yritysten, seurakuntien yms kanssa on oleellinen osa perustehtävää. Yhteistyö yhteistoiminta-alueella ja hyvinvointialueiden kesken edellyttää sekin edelleen työstämistä. Tiedon liikkuvuus ja yhteisen tilannekuvan syntyminen edellyttää yhteistyötä myös muiden viranomaisten kesken. Toimintaa ja taloutta tasapainottava ohjaus ja valvonta sekin edellyttää tiivistettyä yhteistyötä ja yhteisiä tavoitteita.

Yhteistyön merkityksellisyys on tärkeä toimintaedellytyksiä koskeva kirjaus. Intressiristiriidat näyttäytyvät lähes kaikilla yhdyspinnoilla, siksi toimivan yhteistyön merkitystä joudutaan korostamaan.

Seurantamittareita koskevat arviot (liite)

Yleistä

Asetettavien tavoitteiden selkeys, mitattavuus ja täsmällisyys yksinkertaistaa tavoitteita koskevan mittarin valintaa. Esiitetty mittaristokokonaisuus on perusteellisen laaja, sisältää keskenään hyvin eritasoisia ja -kokoisia asioita ja sitä tulisi voimakkaasti priorisoida tavoitteiden täsmentymisen myötä. Esiitetty kokonaisuus sisältää myös mittareita, joihin hyvinvointialueella on varsin rajalliset vaikutus-mahdollisuudet. Taloudellista kestävyyttä mitattaisiin mm. köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien henkilöiden osuuksilla iän ja sukupuolen mukaan (Tilastokeskus, elinolotilasto) ja Suomen tulojakauman alimman ja ylimmän tulokymmenyksen tulojen keskiarvoilla (Tilastokeskus Tulonjakotilasto). Kun kysymyksessä on nimenomaisesti hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet, tulisi tavoitteiden ja mittareiden olla johdannaisia hyvinvointialueiden toiminnasta ja taloudesta. Lisäksi mittareiden tulee olla sellaisia, joihin voidaan vaikuttaa tavoitteiden mukaisesti neljän vuoden kaudella.

Mittareiden valinnassa tulee kiinnittää huomiota myös siihen, että lain hyvinvointialueesta § 12 a mukaan valtiovarainministeriön on yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön kanssa seurattava ja arvioitava valtakunnallisten tavoitteiden toteutumista vuosittain. Siten mittaritietojen tulisi olla saatavilla vuosittaisen seurannan tekemiseksi. Esimerkiksi mittaria 17 koskeva tieto kerätään 3 vuoden välein. Erilaiset on/off -tyyppiset tai erilliseen selvitystyöhön perustuvat mittarit eivät myöskään edistä säännöllistä seurantaan, jättää epäselväksi tavoitteen merkityksen eikä tarvittaessa edistä jokavuotiseen seurantaan perustuvaa tavoitteiden muuttamista.

Hyvinvointialueilla on jo tällä hetkellä erittäin laaja tiedontuotanto- ja raportointi-velvollisuus toiminnastaan ja taloudestaan. Valtakunnallisten tavoitteiden mittari-tiedoissa tulee nojautua kansallisiin tietovarantoihin ja niissä kaikilta hyvinvointi-alueilta saatavissa olevaan tietoon. Hyvinvointialueiden raportointivelvoitteita tai mittareiden seurantaan varten erillisten selvitysten tekemisen lisäämistä ei tule toteuttaa.

1. Toimintaa koskevat mittarit

Valmiussuunnittelua ja varautumista koskevat mittarit olisi hyvä yhteensovittaa sekä toiminnan tavoitteiden että mittareiden osalta (1.1.3, mittarit 5, 33).

Myös yhdenvertaisia palveluja koskevat mittarit olisi hyvä yhteensovittaa, pyrkiä koko mittariston osalta strategiselle tasolle ja tarkastella HVA yhteisenä kokonaisuutena. Yhteensovitettavia sisältöjä voisivat olla esim. Pelastustoimen mittarit: 2.2.1 yhdenvertaisuus mittarit ovat sisällöllisesti saamaa kokonaisuutta kuin 2.1.1 Saatavuus -mittarit. Myös ennaltaehkäisevän ja hytetoiminnan mittarit muodostaisivat loogisen kokonaisuuden SOTEPE yhteisenä (1.1.2 ja 2.2.2). Pelastustoimeen koskevat palvelukohtaiset mittarit (2.2.2 ja 2.2.3) eivät lähtökohtaisesti asetu strategiselle ohjaustasolle.

Vaikuttavuusmittaristossa tulisi painottaa voimakkaammin asiakaskokemuksen näkökulmaa. Palveluja käyttävä tai tarvitseva asiakas ja väestö tulisi asettaa selkeästi keskiöön toiminnan kehittämisessä, kansallisissa tavoitteissa ja mittareissa. Vaikuttavuustavoitteita ja mittaristoa voisi tarkastella esimerkiksi väestön kokeman luottamuksen palvelujärjestelmään osalta tai vastaavaa asiakas-lähtöistä seurantatietoa vasten, jota on käytettävissä mittaamassa väestön ja asiakkaiden palvelukokemusta ja palvelujärjestelmän uskottavuutta.

Taloudellisen kestävyysmittaristossa mittari 36, laskennallisen rahoituksen suhde hyvinvointialueen nettokäyttökustannuksiin, kuvaa hyvinvointialuekohtaista tosiasiallista rahoituksen riittävyyden tilannetta huonosti siirtymätasaus-järjestelmän vuoksi. Laskennallinen rahoitus ei toteudu hyvinvointialueen enemmistön osalta siirtymälisäysten ja -vähennysten vuoksi, mikä vääristää taloudellisen kestävyysmittaristoa. Muilta osin huomioita mittariston osalta myös yleisessä mittaristossa koskevassa lausunnossamme.

2. Toimintaedellytyksiä koskevat mittarit

Tutkimus- ja kehittämistoiminta ja tiedonhallintamallia koskevat sisällöt ovat lähtökohtaisesti HVA yhteisiä sisältöjä ja näin ollen myös mittaristo tulisi asettaa HVA yhteiselle tasolle (6.2, 72,73).

Strategisen tason valtakunnalliset mittarit ei tulisi asettaa uusia vaatimuksia toiminnan toteuttamisen tavoille kuten 5.3.2, 64. Valtakunnallinen tiedon koonnin tulee ensisijaisesti perustua

olemassa olevista raportointijärjestelmistä saatavaan tietoon, ei pohjautua Webropol kyselyillä kerättyyn tietoon kuten 5.3.1, 61.

Hyvinvoivan ja riittävän henkilöstön osalta mittaristoon jää epäselvyyksiä esi-merkiksi siitä, missä määrin ostopalvelujen käyttö suhteessa henkilöstökuluihin mittaa tavoitetta. Myös henkilötyövuosien lukumäärä tai ikärakenne suhteutettuna hyvinvointialueen väestöön vaatisi lisää syy-yhteyden tarkastelua suhteessa tavoitteeseen. Soten ja pelastuksen mittarien sisältö ja laatu eroavat toisistaan ja esimerkiksi työhyvinvointia tulisi seurata sekä sote- että pelastus-toimen henkilöstön osalta. Nyt mittari on ainoastaan pelastushenkilöstön tietona. Pääpainon tulisi olla yhteisissä mittareissa.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

Korkiakoski-Västi Minna
Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy